

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2009:B5

Uthuslängan på Kungsgården

- Restaureringsåtgärder

Antikvarisk kontroll

Kungsgården 3
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Ia Manbo
Anna Ahlberg
Lisa Skanser

Uthuslängan på Kungsgården - Restaureringsåtgärder

Antikvarisk kontroll

Kungsgården 3
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 090156

*Ia Manbo
Anna Ahlberg
Lisa Skanser*

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2010

Omslagsfoto: Uthuslängans norra fasad efter restaurering. Foto: Ia Manbo, Västmanlands läns museum.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Ia Manbo, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-85397-96-9

Inledning

Fastigheten Kungsgården ligger i hjärtat av Arboga stadskärna där bostadshusen i den nordvästra delen gränsar mot Stora torget och magasinet i den södra delen ligger ut mot Arbogaån. Kvarteret har sitt namn efter den kungsgård som fanns på platsen från mitten av 1500-talet och ett hundratal år framåt. Idag finns flera välbevarade stadsbyggnader samt den aktuella uthuslängan.¹ Kungsgården förklarades som byggnadsminne 1988 och den ligger även inom riksintresse för kulturmiljövården Arboga U2. Till byggnadsminnet hör skyddsbestämmelser för byggnaderna inom skyddsområdet som skyddar mot rivning, ombyggnad och andra exteriöra förändringar, i exempelvis skyddsbestämmelse 2 ska byggnaderna ”underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.”²

Ägaren Jan Jonson har ansökt om byggnadsvårdsbidrag för att restaurera uthuslängan. Länsstyrelsen i Västmanlands län beviljade bidrag på 245 600 kr för åtgärden i beslut daterat 2008-07-03, dnr 434-11204-07. Dock hade fastighetsägaren problem att få tag i kunniga hantverkare varför projektet blev försenat. För att möjliggöra projektets genomförande beslöt länsstyrelsen att omfördela redan beviljade medel och dela upp summan på två år enligt ett beslut daterat 2009-06-15. Fastighetsägaren utsåg Västmanlands läns museum till antikvarisk kontrollant för ärendet. Kontrollen genomfördes under juni 2009–oktober 2010 av byggnadsantikvarierna Anna Ahlberg, Lisa Skanser och Ia Manbo som även sammanställt denna rapport.

Utdrag ur digitala fastighetskartan 2004, skala 1: 2000. Den aktuella byggnaden är markerad med en pil.

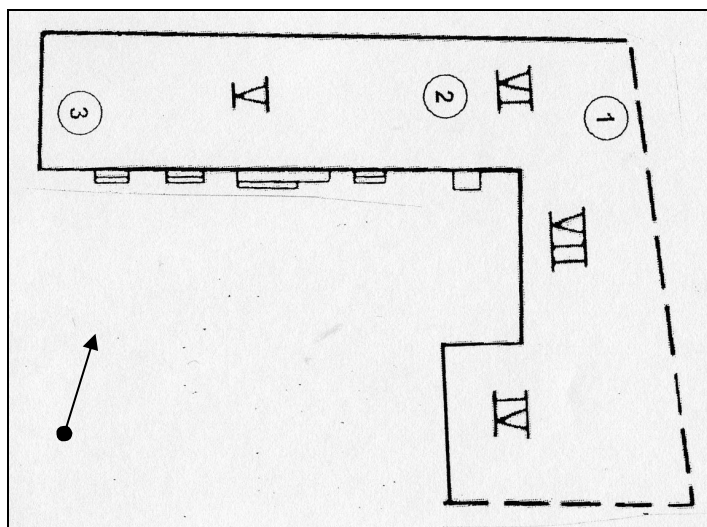
¹ Västmanlands läns museum. Utlåtande 070525

² Länsstyrelsen i Västmanlands län. Bidragsbeslut 080703

Historik

Uthuslängan består av fyra sammanbyggda huskroppar, IV–VII enligt skissen till höger. Nummer IV, VI och VII är timmerstommar där hela VI är klädd med en äldre stående locklistpanel liksom mindre partier av övriga byggnader. Byggnad V är en stolpverkskonstruktion klädd med locklistpanel. Hela byggnaden har ett sadeltak som går i de olika byggnadernas längdriktning. Över byggnad V ligger ett äldre enkupigt lertegel på öppen läkt medan övriga byggnader främst har Vittinge ler-tegel som tillkom i samband med renoveringen inför byggnadsminnesförklaringen 1988. Nockarna är täckta med plåt liksom rännalar. Vattbrädorna är av trä omväxlande med plåt. De av trä är tjärade liksom vindskivorna. Under takfoten finns inbrädning av rödfärgat virke. Fönster finns längs byggnadens norra fasad samt på gavelröstet på byggnad V på Byggnad VI:s södra fasad. De är äldre ytterbågar med krysspröjs och munblåst glas. Totalt finns ett femtontal dörrar och dörrpartier. De flesta är tjärade, tre stycken är rödslammade och tre stycken är målade i svart kulör.³

Uthuslängans historiska funktioner är stall i byggnad VI, magasin i IV, diverse förråd i V samt torkvind över VII och IV. Idag används det till förvaring och garage.

Schematisk skiss över den aktuella byggnaden. Från Jan Jonson.

³ Västmanlands läns museum. Utlåtande 070525

Byggnadsvårdsåtgärder

Mark

Marknivån var alltför hög längs med byggnad VI:s norra fasad och gavel. Fastigheten ligger inom fornlämningsområdet Arboga stad 43:1 vilket innebär att sänkning av marknivå får ske med högst 0,15 meter från nuvarande marknivå.⁴ Detta var möjligt mot norr men gaveldelen gränsar till en grannfastighet vars marknivå går upp till ungefär det tredje timmervarvet på byggnad V varför den delen lämnades orörd.

Stomme

Norra fasadens timmer var kraftigt rötskadat på grund av bristfälligt vattenavrinning. Syllstocken var också påtagligt angripen men svår att inspektera på grund av den höga marknivån. Rötskadat timmer ersattes genom halvsulning, enbart skadade delar av timret togs bort, vilket innefattade 12 timmerstockar. Lagningen skedde över det nordöstra hörnet. Ersättningsmaterial var handbilat kärnfuru av hög kvalitet som tätades med mossor.

Fasad

Befintlig panel har fästs upp där så har behövts. Större delen av fasaden hade vid slutbesiktningen målats med äkta Falu rödfärg ljus.

Avvattning

Rötskadan i det nordvästra hörnet på byggnad V är uppkommen på grund av bristfällig avvattning. I hörnet fanns ett stuprör som förlängdes så att det går ned under mark. Centralt på den norra fasaden har tillkommit ett stuprör. Det har letts in genom ett befintligt hål i fasaden och går sedan under marknivå genom byggnaden och ut vid den södra fasaden. På den östra fasaden, mot grannfastigheten, har de äldre stuprören ersatts med nya i svart fabrikslackerad plåt.

Tak

I den västra rännan mellan byggnad IV och VII var hål i plåten vilket lett till smärre fuktskador på en takstol. Plåten byttes till fabrikslackerad plåt men länsstyrelsen har ställt krav på att den ska bytas till omålade galvaniserad plåt. Vid slutbesiktningen hade det inte skett.

Fönster

Samtliga fönster har restaurerats och målats med traditionell linoljefärg från Engwall och Classon i brutna vit kulör. På vissa fönster måste understycken och spröjsar bytas.

Portar

Samtliga uthusdörrar och luckor har skrapats rena och målats med dalbränd trätjära från Claessons trätjära.

Resultat

Restaureringen av uthuslängan har skett enligt länsstyrelsens beslut och godkänns ur antikvarisk synvinkel.

⁴ Västmanlands läns museum. Utlåtande 081028

Litteratur och källor

Ahlberg Anna. Västmanlands läns museum. Minnesanteckningar 2008-10-28, dnr VLM 070078

Henriksson Magnus. Västmanlands läns museum. Utlåtande 2007-05-25, dnr VLM 070078

Länsstyrelsen i Västmanlands län. Bidragsbeslut 2008-07-03, dnr 434-11204-07

Länsstyrelsen i Västmanlands län. Bidragsbeslut 2009-06-15, dnr 434-11204-07

Bildbilaga

Längs med den norra fasaden grävdes marken ur så att syll och grund gick att inspektera.

Det nordöstra hörnet var skadat på grund av bristande avvattnings. Foto: Anna Ahlberg, VLM.

Mot grannfastigheten i öster var den laxade knutkedjan skadad. Foto: Anna Ahlberg, VLM.

Detaljbild. Foto: Anna Ahlberg, VLM.

Det nordöstra hörnet under restaurering

Marknivån i öster går upp till det tredje timmervarvet.

Hörnet lagades med handbilad kärnfuru och tätades med mossa.

Mot söder fanns en mindre rötskada i syllen

Det nya stupröret på den norra fasaden har letts in genom ett befintligt hål i fasaden.

Vattnet från den norra fasaden leds genom byggnaden och ut på den södra gården.

Vid byggnadens nordöstra hörn har stupröret förlängts så att det går ned i marken.

Vattnet från det östra takfallet leds runt byggnaden till stupröret i norr.

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 090156
<i>VO Kulturmiljö; projektnr:</i>	30-917
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-11204-07
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Kungsgården 3
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Arboga stadsförsamling
<i>Kommun:</i>	Arboga
<i>Ägare-beställare:</i>	Jan Jonson Dickavägen 11 774 97 FORS
<i>Entreprenör:</i>	Timmer: F:A Björn Frost Sågsbo 55 790 21 BJURSÅS Fönster: Hellmans Glasmästeri Lars-Åke Brask Odengatan 12 774 41 AVESTA Plåtarbeten: VP-teknik Gäddgårdsgatan 3 732 46 ARBOGA Grävning: LT-last Stenängsvägen 4 732 32 ARBOGA Målning:Egen regi
<i>Antikvarisk kontroll:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk kontrollant: Anna Ahlberg, Ia Manbo och Lisa Skanser Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-85397-96-9